

Volby do Senátu Parlamentu ČR v roce 1998

OLGA KUBOVÁ

Senátu, horní komoře Parlamentu ČR, určuje Ústava roli garanta stability a kontinuity zákonodár-
né moci. Nemá sice tak silné postavení jako Poslanecká sněmovna, disponuje však významnou
pravomocí schvalovat, zamítat anebo vracet s pozměňovacími návrhy Poslanecké sněmovně
zákony. V případě rozpuštění Poslanecké sněmovny vykonává její pravomoci, přičemž sám je
nerozpuštělný. Senátoři jsou voleni jiným volebním systémem a na jiné volební období než
členové dolní komory.

V Senátu zasedá 81 senátorů, volených většinovým systémem v 81 jednomandátových vo-
lebních obvodech. V příslušném volebním obvodu tedy může být zvolen vždy jen jeden
z kandidátů, ten, který získá nadpoloviční většinu odevzdaných platných hlasů. Pokud se to
žádnému z kandidátů nepodaří, koná se v tomto volebním obvodu šestý den po ukončení hlaso-
vání v prvním kole druhé kolo. V něm se utkají kandidáti, kteří se v prvním kole v konečném
pořadí umístili na prvních dvou místech. V případě rovnosti hlasů postupují všichni takoví
kandidáti. Ve druhém kole je zvolen ten, kdo získá více odevzdaných platných hlasů. Dosáh-
nou-li kandidáti stejného počtu hlasů, rozhodne losování.

Funkční období senátorů činí šest let, přičemž každé dva roky se volbami obsazuje třetina
senátorských křesel. V prvních volbách, které proběhly v listopadu roku 1996, ovšem byli
z pochopitelných důvodů zvoleni naráz senátoři ve všech 81 obvodech, s tím, že období jedné
třetiny z nich bude dvouleté, druhé třetiny čtyřleté a třetí třetiny šestileté.

Na podzim roku 1998 vypršelo období první třetiny senátorů. Prezident republiky proto
svým rozhodnutím č. 172/1998 Sb. ze dne 7. července 1998 vyhlásil senátní volby v přísluš-
ných 27 volebních obvodech.

Volební komise zaregistrovaly celkem 137 kandidátů. Česká strana sociálně demokratická,
Občanská demokratická strana a Komunistická strana Čech a Moravy postavily kandidáty ve všech
27 obvodech. 26 kandidátů přihlásila nově vytvořená pravicová čtyřkoalice Křesťansko-demo-
kratické unie – Československé strany lidové, Demokratické unie, Občanské demokratické
aliance a Unie svobody. Tyto čtyři politické strany podepsaly 1. září 1998 koaliční smlouvu, ve
které si slíbily sestavení společné kandidátky a vzájemnou podporu. To vše s cílem vyvážit
„opoziční spojenectví“ ODS a ČSSD a pokud možno zabránit těmto stranám v získání ústavní
třipětinové většiny v Senátu. Ostatní strany a hnutí se omezily na registraci v několika málo
obvodech. Objevilo se i 11 nezávislých kandidátů, kterým se podařilo splnit zákonnou podmínku
a nasbírali podpisy tisíce voličů ze svého obvodu, podporujících jejich kandidaturu.

Mandáty obhajované ve volbách a jejich poměr k celkovému počtu mandátů politické strany v Senátu:

Strana	Mandáty získané ve volbách v roce 1996 ¹	Mandáty obhajované ve volbách v roce 1998
ODS	29	12 (40%)
ČSSD	26 ²	6 (23%)
KDU-ČSL	13	4 (30%)
ODA	7	4 (57%)
US	3	1 (33%)
DEU	1	0 (0%)
KSČM	2	0 (0%)

První kolo senátních voleb se konalo v pátek 13. a v sobotu 14. listopadu 1998. Své hlasy
přišlo odevzdat celkem 42,3% oprávněných voličů – nejvíce v Berouně (52,25%), nejméně v
Ústí nad Labem (31,45%). Ani jednomu z kandidátů se nepodařilo získat nadpoloviční většinu
hlasů. Do druhého kola postoupili pouze kandidáti ODS, ČSSD, čtyřkoalice, KSČM a nezávislý
kandidát Pavel Weiss, podporovaný čtyřkoalicí.

Druhé kolo voleb se odehrálo 20. a 21. listopadu 1999. Volební účast klesla na 20,4% –
nejvyšší byla v Praze 10 (31,75%), nejnižší ve Frýdku-Místku (14,08%).

Úspěšnost politických stran v 1. a 2. kole senátních voleb:

Strana	Nominovaní kandidáti	Postup do 2. kola	Vítězství ve 2. kole
ODS	27	22	9
ČSSD	27	15	3
Čtyřkoalice	27 ³	14	13
KSČM	27	3	2

Výsledky soubojů ve 2. kole voleb:

	ODS	ČSSD	Čtyřkoalice	KSČM
ODS	–	8:2	0:9	1:2
ČSSD	2:8	–	1:4	neutkaly se
Čtyřkoalice ⁴	9:0	4:1	–	neutkaly se
KSČM	2:1	neutkaly se	neutkaly se	–

Pro vládnoucí ČSSD znamenal volební výsledek katastrofu. I když do druhého kola voleb
postoupilo 15 jejích kandidátů, senátorské křeslo nakonec získali jen tři. Ze šesti mandátů z roku
1996 dokázala ČSSD obhájit pouze ten mostecký (zásluhou Richarda Falbra) a kutnohorský
(díky ministru zemědělství Janu Fenclovi). Jeden mandát navíc jí přinesl František Mezihořák z Olo-
mouce.

Stejně jako ČSSD přišla i ODS oproti předchozímu stavu o tři mandáty. Ztrátu však mohla oželeť
lehčeji, neboť tyto tři mandáty pro ni znamenaly pouze čtvrtinu původního stavu, nikoliv polovinu.

Pro ODS však znamenal těžký šok naprostý neúspěch jejích kandidátů v tradiční baště hlavním městě Praze. Jan Koukal, Milan Kondr a Václav Mencl prohráli se čtyřkoaličníky Janem Rumlem, Zuzanou Roithovou a s Danielem Kroupou. O další dva mandáty připravila čtyřkoalice ODS v Novém Jičíně zásluhou Jaroslava Šuly a v Plzni díky Jiřímu Skalickému. Ve volebních obvodech Karlovy Vary, Tábor, Mělník, Liberec, Jičín, Brno-venkov a Ostrava se ODS podařilo obhájit senátorská křesla z roku 1996 a dva nové mandáty jí přinesli Dagmar Lastovecká za Brno a Martin Dvořák za Český Krumlov.

Stranám opoziční smlouvy se podařilo těsně obhájit třipětinovou většinu, potřebnou pro změnu Ústavy. Zůstaly také dvěma nejsilnějšími kluby v Senátu. Opravdovým vítězem voleb se však stala pravicová čtyřkoalice, která zvítězila téměř v polovině z 27 volebních obvodů. Především KDU-ČSL měla důvod k oslavám; nejenže obhájila všechny čtyři mandáty v Ústí nad Orlicí, Hodoníně, Kroměříži a Frýdku-Místku, ale získala navíc další tři senátorské posty pro Jaroslava Šulu, Stanislava Bělehrádka a Zuzanu Roithovou.

Také Unie svobody si polepšila – Luděk Zahradníček sice v Brně neprošel ani do druhého kola, Jan Ruml však triumfoval nad pražským primátorem Janem Koukalem a do Senátu se proboujel i Jiří Skalický. ODA obhájila mandáty ve třech ze čtyř svých obvodů díky Jaroslavě Moserové, Jiřímu Rücklovi a Václavu Jehličkovi. Olomoucké senátorské křeslo sice po Josefu Jařabovi, který již nekandidoval, uchvátila sociální demokracie, ODA však náhradní mandát dodal Daniel Kroupa za Prahu 11. Pouze DEU se nevedlo – její jediný kandidát, předseda Ratibor Majzlík, skončil v Mělníku v prvním kole na čtvrtém místě, a neúčastnil se proto ani boje ve druhém kole.

Konečně předseda ÚV KSČM Miroslav Grebeníček právem hodnotil komunistickou účast v senátních volbách jako dobře odvedenou práci. Jeho strana získala dva nové senátory: Rostislava Harazina za Bruntálsko a Jaroslava Doubravu za Ústí nad Labem. Počet komunistických zástupců v Senátu se tak zdvojnásobil.

Volební statistika:

Nejvíce získaných hlasů	Zuzana Roithová, KDU-ČSL 21 575 hlasů
Nejméně získaných hlasů	Ivan Činčera, ODS 4 966 hlasů
Poražený kandidát s nejvyšším počtem hlasů	Zdeněk Kavina, ODS 10 976 hlasů
Vítězný kandidát s nejnižším počtem hlasů	Emil Škrabiš, KDU-ČSL 6 707 hlasů
Nejvyšší rozdíl v počtu odevzdaných hlasů	Zuzana Roithová, KDU-ČSL proti Milanu Kondrovi, ODS 10 997 hlasů
Nejmenší rozdíl v počtu odevzdaných hlasů	Dagmar Lastovecká, ODS proti Václavu Božkovi, ČSSD 263 hlasů
Největší rozdíl v procentech hlasů	Bohumil Čada, KDU-ČSL proti Lubomíru Hýblovi, ODS 39,94%
Nejmenší rozdíl v procentech hlasů	Dagmar Lastovecká, ODS proti Václavu Božkovi, ČSSD 1,39%

Při interpretaci výsledků voleb je třeba se zastavit nad minimálním zájmem občanů ČR o senátní volby, patrně především ve druhém kole, kdy se k urnám dostavila pouhá pětina oprávněných voličů. Vzhledem k faktu, že druhé kolo na rozdíl od prvního nebylo spojeno s komunálními volbami, lze volební neúčast vysvětlit jako výraz odporu voličů k Senátu i jako známku celkové znechucenosti občanů „vysokou“ politikou. Prezident ČR Václav Havel si neodpustil konkrétní záměr, že tato znechucenost pramení z toho, že lidé vidí, jak se strany, které proti sobě nejdříve bojují, dají po volbách smluvně dohromady.

Na prohrě ČSSD se patrně odrazilo zklamání z výsledků její několikaměsíční vlády. Svou roli však také jistě sehrála struktura jejich voličů: Senátu většinou nedůvěřují a k volbám chodí, jen jsou-li patřičně zmobilizováni. Voliče také mohly negativně ovlivnit výroky některých představitelů ČSSD o vzájemné podpoře s KSČM ve druhém kole. Navíc, i když tato prohlášení pravděpodobně způsobila ČSSD ztrátu hlasů, komunističtí voliči se jimi nedali ovlivnit a nepostoupil-li do druhého kola jejich vlastní kandidát, k volbám raději nešli.

Naproti tomu pravicoví voliči byli ochotni dát svůj hlas i kandidátovi „cizí“ pravicové strany, stál-li ve druhém kole proti levicovému soupeři. Úspěch čtyřkoalice pak pramenil ze skutečnosti, že její kandidáti byli obecně nejméně nepřijatelní a mohli očekávat podporu zleva i zprava. Stál-li ve druhém kole kandidát čtyřkoalice proti soupeři z ODS, volili ho i voliči sociální demokracie. A bojovali-li spolu čtyřkoaličník se sociálním demokratem, získal pravicový kandidát hlasy i od voličů ODS.

Komunisté pak dosáhli úspěchu díky tradiční disciplinovanosti své voličské základny a výše zmíněné podpoře části sociálně demokratického voličstva, kterou však nebyli ochotni oplácet.

Složení Senátu po volbách v roce 1998:

- I. rozdělení podle stran, ze které byli senátoři zvoleni
- II. rozdělení podle politické příslušnosti senátorů
- III. rozdělení podle členství senátorů v klubech

	I.	II.	III.
ODS	26	26	26
ČSSD	23	22	23
KDU-ČSL	16	13	17
ODA	7	6	11
US	4	3	
DEU	1	0	0
KSČM	4	4	nemá vlastní klub
Bezpartijní	–	7	–

Senátní volby v roce 1998 měly zajímavou soudní dohru. Na konci listopadu zpochybnila ČSSD výsledek voleb v senátním obvodu č. 58, ve kterém zvítězila Dagmar Lastovecká. Jako důvod uvedla porušení §16 volebního zákona vystoupením Lastovecké v televizi a články v Lidových novinách, znevýhodňujícími kandidáta ČSSD, uveřejněnými po skončení volebního kampaně. Nejvyšší soud její stížnosti vyhověl a rozhodl, že volby byly v tomto obvodu nezákoně. Mandátní a imunitní výbor Senátu na základě tohoto rozhodnutí neověřil platnost zvolených.

ni Dagmar Lastovecké do Senátu. Ústavní soud, který rozhodoval v poslední instanci, nakonec dne 18. února 1999 volbu Dagmar Lastovecké senátkou potvrdil. Několik měsíců trvající nejistota ohledně mandátu ji však připravila o šanci stát se předsedkyní Senátu. Tou byla 16. prosince zvolena Libuše Benešová z ODS.

Senátoři zvolení ve volbách v roce 1998:

Obvod	Jméno	Navrhující strana	Pol. přísl.	Hlasy získané ve 2. kole	% hlasů ve 2. kole
Karlovy Vary	Vladimír Kulhánek	ODS	ODS	9 190	56,37
Most	Richard Falbr	ČSSD	-	9 584	55,59
Píseň-jih	Jiří Skalický	Čtyřkoalice (US)	-	10 156	54,09
Český Krumlov	Martin Dvořák	ODS	ODS	9 309	52,83
Tábor	Pavel Eybert	ODS	ODS	12 562	59,52
Beroun	Jiří Růckí	Čtyřkoalice (ODA)	ODA	15 104	62,20
Praha 11	Daniel Kroupa	Čtyřkoalice (ODA)	ODA	14 150	57,78
Praha 10	Zuzana Roithová	Čtyřkoalice (KDU-ČSL)	-	21 575	67,10
Praha 6	Jan Ruml	Čtyřkoalice (US)	US	20 059	65,56
Mělník	Jaroslav Horák	ODS	ODS	10 252	53,80
Ústí nad Labem	Jaroslav Doubrava	KSČM	KSČM	12 066	52,37
Liberec	Přemysl Sobotka	ODS	ODS	12 746	58,14
Jičín	Jiří Liška	ODS	ODS	13 097	64,06
Kutná Hora	Jan Fencí	ČSSD	ČSSD	9 229	55,58
Pardubice	Jaroslava Moserová	Čtyřkoalice (ODA)	ODA	13 034	59,97
Ústí nad Orlicí	Bohumil Čada	Čtyřkoalice (KDU-ČSL)	KDU-ČSL	13 853	69,97
Blansko	Stanislav Bělehrádek	Čtyřkoalice (KDU-ČSL)	KDU-ČSL	12 835	64,56
Jihlava	Václav Jehlička	Čtyřkoalice (ODA)	ODA	10 569	68,03
Brno-venkov	Tomáš Julínek	ODS	ODS	11 780	57,03
Brno-město	Dagmar Lastovecká	ODS	ODS	9 797	50,68
Olomouc	František Mezihorák	ČSSD	ČSSD	11 258	51,73
Bruntál	Rostislav Harazin	KSČM	KSČM	10 154	60,48
Nový Jičín	Jaroslav Šula	Čtyřkoalice (KDU-ČSL)	KDU-ČSL	9 733	55,52
Ostrava-město	Mírek Topolánek	ODS	ODS	9 269	63,30
Frydek-Místek	Emil Škrabiš	Čtyřkoalice (KDU-ČSL)	KDU-ČSL	6 707	52,27
Kroměříž	František Kroupa	Čtyřkoalice (KDU-ČSL)	-	9 637	56,86
Hodonín	Josef Kaňa	Čtyřkoalice (KDU-ČSL)	KDU-ČSL	9 071	56,63

Poznámky:

1. Čísla ve druhém sloupci se vztahují ke kandidátům, kandidujícím za určitou stranu, nikoliv tedy pouze k jejím členům.
2. Mezi sociálně demokratické senátory je započítán i Richard Falbr, který v roce 1996 kandidoval jako nezávislý, ČSSD jej však podporovala a nepostavila na Mostecku proti němu vlastního kandidáta.
3. Mezi kandidáty čtyřkoalice je v prvním a druhém sloupci započítán i nezávislý kandidát Pavel Weiss, bez stranické příslušnosti, kterého čtyřkoalice podporovala a nepostavila proti němu vlastního kandidáta. Ve třetím sloupci již Pavel Weiss zahrnut není, neboť jej porazil Richard Falbr.
4. Opět je započítán i Pavel Weiss.